

Lördagen den 4 Maj.

Kl. 12 f. m.

§ 1.

Justerades de protokoll, som hållits vid Kammarens sammanträden den 25 och 26 i nästlidne April månad.

§ 2.

Upplästes de hos Kamrarnes valmän för utseende at dels Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter, dels jemväl styrelseledamöter vid Riksbankens lånekontor jemte deras suppleanter förliden gårdag hållna protokoll, utvisande att valmännen utsett:

I Riksbanken.*Till Ordförande:*

Herr Fähræus, Olof Immanuel, f. d. Statsråd, med 42 röster.

Öfrige Fullmäktige:

- Herr Björek, Albert Wilhelm, Rådman, med 48 röster,
 „ Friherre Skogman, Carl Johan Alfred, f. d. Kapten i Kongl. Maj:ts
 Flotta, med 48 röster,
 „ Uhr, Anders Wilhelm, med 46 röster,
 „ Schwan, Johan Gustaf, Grosshandlare, med 43 röster,
 „ Grefve Lewenhaupt, Carl Magnus Casimir, Kapten, med 40 röster,
 „ Selander, Nils Haqvin, Professor, med 31 röster.

Suppleanter:

- Herr Fröberg, Johan Erik, Grosshandlare, med 39 röster,
 „ Nordenfalk, Carl, vice Häradshöfding, med 38 röster,
 „ Lindroth, C. A., Grosshandlare, med 37 röster.

I Riksgälds-kontoret.*Ordförande:*

Herr Grefve Hamilton, Henning Ludvig Hugo, f. d. Statsråd, med 47 röster.

Öfrige Fullmäktige:

- Herr Berger, Anders Alexander, Bruksegare, med 47 röster,
 „ Warburg, Samuel, Grosshandlare, med 46 röster,
 „ Andersson, Jonas, i Häckenäs, Östergötlands län, med 42 röster,
 „ Kimmanson, Carl Leonard, Kammarrättsråd, med 42 röster,
 „ Wolfelt, Mauritz Constantin, f. d. Major, med 34 röster,
 „ Hierta, Carl Gustaf, Kapten, med 26 röster,

Suppleanter:

- Herr Friherre Fock, Alfred Henrik Edvard, Professor, med 45 röster,
 „ Arrhenius, Johan, Professor, med 42 röster,
 „ Almquist, B., Grosshandlare, med 39 röster.

Vid Länekontoret i Göteborg.*Styrelseledamöter:*

- Herr Mörner, Carl Otto Stellan, Öfverstelöjtnant, med 48 röster,
 „ Arvidson, Christian, Grosshandlare, med 46 röster,
 „ Delbanco, Edvard, Fabriksidkare, med 28 röster.

Suppleanter:

- Herr Grén, J. Olof, Grosshandlare, med 45 röster,
 „ Lewgren, Anders Wilhelm, Grosshandlare, med 42 röster,
 „ Awall, Joh Adolf, handlande, med 37 röster.

Vid Länekontoret i Malmö.*Styrelseledamöter:*

- Herr Friherre Bennet, Wilhelm, f. d. Öfverste, med 47 röster,
 „ Bager, Johan Peter, Handlande, med 47 röster,
 „ Jönsson, Ola, i Kungshult, Malmöhus län, med 30 röster.

Suppleanter:

- Herr Hedman, Gabriel, Handlande, med 46 röster,
 „ Friherre Stackelberg, Hjalmar, Major, med 44 röster,
 „ Kjellander, Ludvig, Ryttmästare, med 18 röster.

Vid Länekontoret i Wisby.*Styrelseledamöter:*

- Herr Cramér, Rudolf, Konsul, med 47 röster,
 „ Bergman, Carl Johan, Lektor, med 36 röster,
 „ Friherre d'Albedyhl, Christer Henrik, Öfverste, med 25 röster,

Suppleanter:

- Herr Jakobsson, L., Grosshandlare, med 42 röster,
 „ Kolmodin, C. J., Handlande, med 38 röster,
 „ Söderberg, Daniel, Theologie Doktor, med 25 röster.

Kammaren,

Kammaren, som lade nu föredragna protokollsutdrag till handlingarne, beslöt, att Riksdagens Kansli-deputerade genom protokollsutdrag, som nu genast uppsattes och justerades, skulle underrättas om dessa val, med anmodan till bemälda Deputerade att låta uppsätta och till Kamrarne afgifva förslag till förordnanden för de valde, äfvensom till underdånig skrifvelse rörande dem bland dessa val, som anginge Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter.

§ 3.

Kammaren beviljade Herr *Nils Andersson* ledighet från riksdagsgörö-målen under 5 dagar från den 6 i denna månad.

§ 4.

Föredrogs och bordlades andra gången Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 22 och 23, och beslöt Kammaren att dessa Memorial skulle, framför öfriga ärenden, till handläggning förekomma nästa Måndag den 6 dennes och alltså på dagordningen då främst uppföras.

§ 5.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 13, i anledning af återremiss å Utlåtandet N:o 6, angående väckt motion om ändring i 1 § 5 mom. Tryckfrihetsförordningen.

Det i detta Memorial framlagda grundlagsändringsförslag antogs att, jemlikt 64 § Riksdagsordningen, hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 84, i anledning af väckt motion om beviljande af resekostnadsersättning till förre ledamoten af Andra Kammaren Herr O. Lagergren.

§ 7.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 85, med förslag till stadganden angående värden och begagnandet af Riksdagens arkiv och bibliotek.

Utskottets förslag föredrogs punktvis och yttrade vid

Punkten 1.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag har begärt ordet, icke för att göra några anmärkningar emot det föredragna Utlåtandet, utan endast för att Kammaren må uppmärksamma några smärre tryckfel, hvilka väl rättats i ett sednare Betänkaande, som dock icke ännu hunnit bland Kammarens ledamöter utdelas.

I den nu föredragna första punkten 2 mom. öfverst på pag. 3 af Utlåtandet står: "den *medelbara* värden om". Det bör heta den omedelbara värden om. Vidare har jag icke att erinra, förrän vi komma till sjunde punkten.

Vidare anfördes ej; och punkten bifölls med den rättelse som deri anmärkts af Herr Per Nilsson.

Punkterna 2—6.

Biföllos.

Punkten 7.

Härvid yttrade

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: I afseende å denna punkt får jag nämna, att en särskild mening är öfverhoppad. Emellan orden "inköpen" och "sedan", hvilka finnas å tredje raden i punkten, böra inflyta orden: "*som liqvideras af Riksgälds-kontoret*".

Vidare anfördes ej; och punkten bifölls med iakttagande af den nu gjorda rättelsen, eller att mellan orden: "inköpen" och "sedan" skulle inskjutas orden: "*som liqvideras af Riksgälds-kontoret*".

Punkterna 8—10.

Biföllos.

Utskottets slutliga hemställan å sid. 5.

Biföllos.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Memorial N:o 86, angående inlösning af ytterligare anmälda, först efter preskriptionstidens slut hos Riksgälds-kontoret företedda riksgäldssedlar.

§ 9.

Föredrogs och biföllos, hvart efter annat, Banko-Utskottets Betänkande N:o 30, med förslag rörande I artikeln i bankoreglementet;

Utlåtande N:o 31, i anledning af Herr E. Dofséns motion om upphörande af utländsk skuldsättning och införande af ett inhemskt statskreditsystem, och

Memorial N:o 32, med förslag till instruktion för nästkommande Riksdags Banko-Utskott.

§ 10.

Företogs till behandling och bifölls Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 42), i anledning af väckt motion angående kronobrefbärings-skyldighetens ordnande.

§ 11.

Till förnyad handläggning förekom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 69, i anledning af väckta förslag att ordförande i skolråd måtte utses genom val.

Härvid yttrade

Herr Sven Hansson: Lag-Utskottet har afgjort denna för folkskolans utveckling särdeles vigtiga fråga på ett ganska beklagligt sätt; men ännu mera beklagligt är det beslut, hvartill Första Kammaren i densamma kommit. Det är föga hopp, att man i allmänhet skall kunna vänta något intresse för skolan, så länge kommunens medlemmar icke få deltaga uti styrelsen för densamma. Jag hade verkligen väntat mig vid denna riksdag ett bättre resultat af min motion i ämnet, helst den motion, jag under föregående riksdag härom väckte, icke saknade sympathi inom de folkvalda Stånden och skulle otvifvelaktigt, enligt mitt förmenande, bifallits af dåvarande Bonde-Stånd. derest icke af en slump hela Betänkandet, som var afstyrkande, blifvit på en gång godkänt. Är folkskolan en kommunal angelägenhet, så böra ock kommunens medlemmar få deltaga i styrelsen öfver densamma på annat sätt, än hittills skett. Sjelfskrifvenheten är numera utdömd af allmänna opinionen. Utskottet har i sitt Utlåtande ganska sannt och träffande skildrat såväl skolan som dess förhållanden i allmänhet; och jag kan icke neka, att, då jag läste motiverna till Utskottets förslag, jag nästan var öfvertygad om, att Utskottet skulle hafva kommit till annat resultat. Utskottet har nemligen sagt, att det funnit de skäl, som tala för bifall till motionärernes förslag, i hufvudsaken vara af öfvervägande giltighet; att den sjelfskrifvenheten till ordförandebefattningen i skolrådet, som tillkommer pastor i församlingen, icke vid förevarande angelägenhets afgörande har någon afsevärd betydelse, betraktad såsom en rättighet, utan tvärtom att det är till beskaffenheten af de ansvarsfulla åligganden, befattningen medför, som man vid ärendets pröfning uteslutande bör hafva hänsyn; vidare, att det synes ligga i sakens natur, att icke alltid de egenskaper, som för en verksam utöfning af skolvården äro nödvändiga, kunna förutsättas hos hvarje prestman; och att fallenhet, förmåga och håg för denna angelägenhet kunna saknas hos den, som för öfrigt är skicklig att förvalta kyrkoherdeembetet, att icke nämna de fall, då ålderdom och sjuklighet äro orsak till bristande kraft; samt att den noggrannare kännedom angående skolväsendets tillstånd i de särskilda kommunerna, hvilken numera vunnits genom de af Staten och mångenstädes af landstingen föranstallade inspektioner, gifver vid handen, att det finnes fall, då pastor i församlingen icke kan lemna folkskolan och dess angelägenheter sådan vård, som af den skäligen kunnat fordras.

Endast detta sednare skäl synes mig utgöra en tillräcklig anledning för bifall till hvad jag motionerat, särdeles som Utskottet längre ned i Betänkandet å pag. 13 säger, att genom en sådan förändring af skolstyrelsens sammansättning som den föreslagna skulle, enligt Utskottets förmenande, fördelen af nuvarande stadgande ingalunda äfventyras, ty det lider intet tvifvel, att, derest i en kommun kyrkoherden eller någon annan af presterskapet vore den lämpligaste till ordförande i skolrådet, han också blefve dertill vald; likasom det icke bör ifrågasättas, att ju kyrkoherden eller den hans ställe företräder skulle fortfarande utöfva den vård om folkskolans religiösa angelägenheter, som i sjelfva verket endast utgör en del af hans presterliga verksamhet inom församlingen och icke är be-

roende deraf, huruvida han tillika har rättighet att vara i skolrådet ordförande. Jemte detta allt har Utskottet också förmenat, att de ordföranden tillhörande åligganden mestadels utgöras af ekonomiska bestyr, hvadan något hinder för afskaffandet af kyrkoherdens sjelfskrifvenhet till ordförande icke skulle förefinnas.

En opartisk betraktare skulle kunna göra sig den frågan: Hvad är ändamålet med den af mig föreslagna förändring? Jo! jag har velat undanskaffa eller borttaga den likgiltighet för skolväsendet, som ordförandens sjelfskrifvenhet åstadkommer, och jag har velat uppmuntra det nit, som förtroendeval deremot medföra. Pastor i församlingen blir nog i de flesta fall vald till ordförande i skolrådet, men om han skulle finnas dertill olämplig, bör församlingen hafva fritt val. Ytterligare framställer sig den frågan, huru skall hvad jag föreslagit kunna vinnas genom Utskottets förslag? Hårtill får jag svara, att jag tror detta icke vara bättre, än hvad vi hittills hafva, och icke heller är Första Kammarens beslut i frågan bättre.

Jag hemställer derföre, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställanden, antaga min motion i ämnet, med den ändring likväl som kan åse att undanröjda det hinder för val till ordförande i skolrådet, som kan finnas inom en eller annan församling, der utom pastor icke finnes någon person, som är lämplig till ordförandeplatsen.

Herr Wigardt: Enligt mitt förmenande behöfver man ej hysa några betänkligheter vid att låta kommunens medlemmar sjelfve välja ordförande i skolrådet, hvilket jag deremot tror skulle leda till tolkupplysningens framåtskridande och utveckling samt folkskolans bästa. Jag vet visserligen, att kyrkoherdarne i allmänhet äro lämplige personer till ordförande i skolrådet, men nog finnas dervid likväl några undantag. Jag vill anföra ett exempel härpå: En kyrkoherde har t. ex. tre församlingar, inom hvilka honom åligger att sköta religionsvården. I hvardera af dessa församlingar finnas 2 å 3 folkskolor och antag, att dessa äro belägna på 2 eller 3 mils afstånd från hvarandra. Nu kan ålderdomsskröplighet, sjukdom eller till och med alltför trägna embetsbestyr upptaga kyrkoherdens tid. Huru kan man under sådana omständigheter fordra en sådan tillsyn af kyrkoherden, som folkskolan kräfver, såsom att vara tillstädes vid examina och andra tillfällen. Detta är ju nästan omöjligt. I en sak af den vikt för folket, der det gäller deras söners och döttrars uppfostran, kan det omöjliga vara billigt och lämpligt att vid kyrkoherdebefattningarne likasom fastläsa ordförandeskapet i skolrådet. Denna plats bör vara en förtroendepost, ty då omfattas den med mera intresse, än om man dertill skall vara sjelfskrifven; och jag tror, att den, med antagande af förändringen, skall verka holsosamt för samhället. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets förslag, och vill, innan jag bestämmer mitt votum i förevarande fråga, afhöra den öfverläggning, som, då flere talare sig anmält, kommer att här utspinna sig.

Herr Lithner: Det är icke någon särdeles lätt uppgift för mig att yttra mig i denna fråga, då jag, såsom sjelf prest och sjelfskrifven ordförande i

skolrådet, säkerligen löper fara att misstänkas för partiskhet, men underkastande mig faran att blifva härför misskänd måste jag ändock motsätta mig Utskottets nu framlagda förslag. Jag erkänner dock villigt, att jag, lika väl som motionärerne, finner en förändring af författningens stadganden vara af behofvet påkallad, och detta af flera skäl. Dels är ej så sällan församlingens pastor af ålder eller andra omständigheter förhindrad att åt skolans angelägenheter egna den omsorg som vederbör, och vi veta äfven att, under den nu rådande stora prestbristen, stiftsstyrelserna äro i största förlägenhet, då mångenstädes en ålderstigen kyrkoherde måste ensam sköta både kyrkans och skolans angelägenheter, ja att församlingar finnas, på hvilka det icke ens är möjligt att förskaffa någon prestman. Då jag således erkänner behofvet af en sådan förändring i nu gällande stadganden, så kan jag ändock icke undgå att uttrycka min förundran öfver Utskottets förslag; jag är tveksam huru det bör betraktas, ty det synes nästan som Lag-Utskottet framlagt detsamma i afsigt att göra hela saken om intet. Så säges t. ex.: I skolrådet bör jemväl kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ordförande, "derest ej församlingen honom från samma bestyr frikallar"; men huru skall detta ske? Finnes någon appell i detta fall från församlingen till någon öfverordnad myndighet? Fall kunna ju tänkas, att en kyrkoherde af församlingen aflägsnas, derföre att han visar alltför mycket intresse för folkskolan och dess angelägenheter, samt derigenom åstadkommer församlingen så stora kostnader och utgifter, att man derföre vill blifva honom qvitt. Jag tror visserligen icke att, med det vaknade nit och den ökade åhåga för folkskolebildningens befrämjande, som på sednare tider spridt sig öfverallt i landet, sådana fall ofta skola inträffa, men i lagstiftningsväg måste man förutse alla möjliga, mer eller mindre sannolika förhållanden. Mig förekommer det således ganska betänkligt att införa ett dylikt stadgande, hvarigenom presten utan dom och ransakning skulle skiljas från utöfvandet af en del af sina tjensteåligganden. Detta vore att införa en verklig ostracism i församlingen, och detta hoppas jag aldrig kan komma i fråga. Då jag således finner Utskottets förslag vara af beskaffenhet att icke böra tillämpas, ber jag att tillika få återföra i Kammarens minne det beslut Kammaren redan fattat derom, att folkskolan skall stå under stiftsstyrelsens ledning och kontroll. Det är klart att, så länge detta förhållande eger rum, och under förutsättning att dessa styrelser äro genomträngda af nit och verksamma för folkskolans bästa, det alltid skall vara fördelaktigare, om såsom ordförande i skolrådet fungerar en person, öfver hvilken stiftsstyrelsen eger någon magt och myndighet, än sådan hvaröfver denna styrelse icke eger något att säga. Jag vågar derföre hemställa, huruvida Kammaren icke skulle behaga antaga följande förändrade redaktion af tredje momentet i denna §, nemligen: "I skolrådet bör jemväl kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ordförande, derest ej stiftsstyrelsen efter vederbörande skolinspektörs och församlings hörande finner skäl annan ordförande förordna." Då Första Kammaren redan förenat sig om detta beslut, så vore detta just rätta sättet att åstadkomma en väl behöflig förändring af detta stadgande, hvar emot, ifall Kammaren fattar ett annat beslut, man kan vara temligen förvissad derom, att hela frågan om förändringen förfaller. En af de före-

gående talarne, Herr Sven Hansson, har yttrat, att, i fall ändring icke kommer till stånd, hela kommunen är utestängd från allt inflytande på skolans skötsel och förvaltning, men så är väl icke händelsen, då församlingarne ega att tillsätta alla de öfrige ledamöterna i skolrådet, hvilka således kunna bevaka församlingarnes rätt i hvarje fall. Dessutom hafva folkskoleinspektörerne fria händer och kunna till afgång hos vederbörande anmäla olämpliga personer. För den händelse mitt förslag skulle af Kamraren antagas, hvarom jag härmedelst anhåller, torde en deremot svarande förändring af sjette momentet äfven böra ega rum.

Herr A. von Proschwitz: Utskottet har föreslagit, att kyrkoherden eller den hans embete förestår skall vara ordförande i skolrådet, derest icke församlingen frikallar honom från samma bestyr; men om sätet, huru denna frikallelse skall ske, har Utskottet ingenting stadgat, och jag föreställer mig att församlingen skulle kunna komma att utgöra en slags opinionsnämnd, den der, utan afgifna skäl och grunder, kan afsätta presten från ordförandeskapet; men detta sätt finner jag ganska olämpligt och kan derpå ingalunda ingå. Man ifrar visserligen för att få bort sjelfskrifvenheten, och detta må vara godt och väl, men hvad som här är i fråga är något helt annat än vanlig sjelfskrifvenhet; den rättighet och skyldighet, som i detta fall innehafves af kyrkoherden, beror på den tienst han innehar, och hans åliggande att sköta detta kall vedergälles med den lön han af sin församling uppstår. Skulle den föreslagna förändringen godkännas, så erhåller blott församlingen ett nytt besvär att sköta, och jag tviflar icke på, att presterskapet skall begagna första tillfälle att blifva detta onus qvitt och kasta det på församlingen, ty nu befinner sig presten mången gång i spänd ställning till sin församling just i och för skolväsendets skull, då han får sitta i mellanhand för dels å ena sidan dem, som anse att skolan orsakar för stora kostnader, och dels å andra sidan dem, hvilka påstå att undervisningen icke bedrifves med nog fart o. s. v. Sedan kommunalförfattningen infördes, och sedan till följd deraf presterskapet befriades från dem förut åliggande kommunala bestyr, hafva vi i den församling, jag tillhör, fått utbetala 500 R:dr årligen för att få uträttadt hvad förut i denna väg ålåg pastor, och det fordras mera insigt i allmänna ärendens behandling, än som belöper sig på församlingens medlemmar i allmänhet, för att kunna sköta dessa värf, hvadan presten härtill utan tvifvel är den lämpligaste. Om motionärens förslag antages, så skulle ordföranden i skolrådet blifva utan allt ansvar, ty icke har konsistorium magt att meddela föreställningar åt eller suspendera en person, som i intet fall står under dess öfverinseende. Man talar visserligen mycket om, att intresset för allmänna angelägenheter nu är väckt och särdeles nitiskt, och att det icke är svårt att få dugligt folk att åtaga sig dylika befattningar, men jag har tyvärr en alldeles motsatt erfarenhet, då i somliga församlingar fullkomlig brist förefinnes på lämpliga personer härtill, och att, om sådana personer verkligen finnas, de anse det som ett särdeles tryckande besvär att åtaga sig dylika uppdrag, hvilka de ock på alla möjliga sätt söka undvika. Motionären talar vidare derom, att i folkskolan skola bibringas barnen dygd och gudsfruktan; ja visserligen,

men icke hafva vi någon borgen för ett bättre resultat härutinnan, i fall ordförandeskapet i skolstyrelsen öfverflyttas från presten till annan person inom församlingen. Motionären har troligen tagit motiverna till sin framställning från den ort han tillhör, och då kunna förhållandena synas olika på olika ställen. Folkskoleinspektörerne på ena hållet hafva t. ex. alldeles ofantligt olika pretentioner på skolstyrelserna mot på ett annat; merändels kassera de dock allt hvad som för skolan göres, och ingen skolstyrelse lärer väl kunna vara dem i allo till lags. Jag känner ett distrikt, hvarest inspektören uppräknar icke mindre än 22 särskilda ämnen, uti hvilka han fordrar att barnen skola öfvas, och vid sådant förhållande, hvilket säkerligen icke står alldeles enstaka, torde det icke lyckas hvarken pastor eller hvilken annan, som må blifva ordförande i skolstyrelsen, att motsvara hvad i sådant fall fordras.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag afslag å motionerna och bifall till Betänkandet.

Herr Otterström: Likasom vid ett föregående tillfälle får jag äfven nu förklara, att jag högaktar hvarje bemödande, som går ut på att ställa folkskolan på kommunal grund. Jag ser i detta Betänkande en skynt af detta bemödande, men kan, med anledning af Utskottets förslag, icke annat än uttrycka min stora förundran deröfver, att Utskottet kunnat komma till ett dylikt resultat. Sedan Utskottet redogjort för motionernas innehåll, säger nemligen Utskottet: "Utskottet, som tagit detta ärende i sorgfälligt öfvervägande, har dervid funnit de skäl, som tala för bifall till motionärens förslag, i hufvudsaken vara af öfvervägande giltighet." Motionerna gingo, såsom känt är, ut på att afskaffa presternes själfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet. Vidare å sidan 13 säger Utskottet: "Det synes dock ligga i sakens natur, att icke alltid de egenskaper, som för en verksam utöfning af skolvården äro nödvändiga, kunna förutsättas hos *hvarje* prestman, och att fallenhet, förmåga och håg för denna angelägenhet kunna saknas hos den, som i öfrigt är skicklig att förvalta kyrkoherdeembetet, att icke nämna de fall, då ålderdom eller sjuklighet är orsak till bristande kraft." Detta är också mycket riktigt. Utskottet säger vidare i sista stycket på samma sida: "Genom en sådan förändring af skolstyrelsens sammansättning som den föreslagna skulle, efter Utskottets förmenande, fördelen af nuvarande stadgande ingalunda äfventyras; ty det lider väl intet tvifvel, att, derest i en kommun kyrkoherden eller någon annan af presterskapet vore den lämpligaste till ordförande i skolrådet, denne också blefve dertill vald." Också mycket riktigt! Men nu kommer Utskottet slutligen och säger: "Men derest icke någon annan person finnes inom kommunen, som kunde öfvertaga de ordtöranden tillhörande åligganden, de der mestadels utgöras af ekonomiska bestyr, anser Utskottet nödvändigt att bibehålla skyldigheten för pastor att bestrida jemväl nämnda befattning m. m." Då skulle således för skötande af dessa hufvudsakligen ekonomiska bestyr nödvändigheten fordra, att pastors skyldighet att vara ordförande bibehölles, dock med förnekande af hans rätt att bestrida en dylik befattning. Man kan jemföra denna grundsats ungefärligen med den, som gjorde sig här gällande, då frågan om försvarsverkets ordnande förevar och speciellt den

om värnepligtens fullgörande; man gjorde då skilnad mellan välfrejdade och vanfrejdade; de förre hade både skyldighet och rättighet att fullgöra denna pligt, de sednare blott skyldighet. I denna sednare kathegori har man nu velat sätta presterskapet. Kan man icke på något annat sätt häfva presterskapets sjelfskrifvenhet att vara ordförande i kyrkorådet, så må jag bekänna, att jag anser detta sätt ovärdigt, ty med att nedsätta presterskapet nedsätter man sig sjelf, utan att dermed göra samhället någon tjänst. — Jag vill derföre i största korthet angifva den ändring jag önskar i Utskottets förslag, och denna är, att 3:dje momentet, som börjar med orden: "I skolrådet bör jemväl kyrkoherden etc. etc.", helt och hållet utstrykes, såsom varande alldeles olämpligt, men att 4:de momentet må få följande lydelse: "Till ordförande och ledamöter i skolrådet eger församlingen likaledes att å kyrkostämman utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kände män", då i sista momentet orden: "der han särskildt utses", böra utgå. Jag tror lämpligast vara att göra valet helt och hållet fritt, ty jag är övertygad derom, att kyrkoherden väljes till ordförande så ofta ske kan, då jag föreställer mig, att desse män i allmänhet innehafva den bildning, skicklighet och pedagogiska erfarenhet, som skola göra dem företrädesvis duglige att bestrida ordförandeplatsen i skolrådet. Jag tror äfven, att icke någon prestman, som icke af ålder, sjuklighet eller andra hindrande omständigheter derifrån afhålles, undandraget sig detta förtroende, då det honom af församlingen lemnas.

Hvad det beslut angår, som Första Kammaren fattat i frågan, så finner väl hvar och en, som något känner till förhållandena, att detta är just alldeles detsamma som vi nu hafva, ty det är nu ej svårt att, på skolinspektörens tillstyrkan, få en annan i pastors ställe förordnad till ordförande i skolrådet, lika väl som konsistorium kan förordna en annan prestman att i pastors ställe sköta hela eller en del af pastoralvården inom församlingen. Hvad Första Kammaren föreslagit hafva vi redan förut och behöfva således icke besvara Kongl. Maj:t med någon skrivelse derom. Utan afseende derå att Andra Kammaren må fatta ett beslut härutinnan, som skiljer sig från Första Kammarens, önskar jag rent spel, och jag tror, att, om vi vid denna riksdag äfven icke komma till ett sådant resultat, att någon förbättring derigenom vinnas, detta är klokare och bättre, än att stadna i samma beslut som Första Kammaren, hvarigenom vi alldeles icke komma till det åsyftade målet.

Herr Beronius: Jag delar icke deras åsigt, som anse, att man, blott af en viss grannligheten mot presterskapet, bör afstå från de fördelar, som skulle kunna härflyta deraf, att församlingen sjelf har full frihet att välja ordförande i sin skolstyrelse, lika litet som jag, derföre att det någon gång kan hända, att, i brist af lämpliga personer, man måste utse pastor, kan finna att man derföre alltid bör hafva pastor till att bestrida denna ordförandeplats. Man säger visserligen, att det vore förnärmande för pastor, om han ej af församlingen blir vald, men jag kan ej inse det, ty prester kunna väl finnas, som sköta själavården ganska bra, men som derföre icke äro lämplige till ordförande i skolrådet, och då böra dessa väl icke finna sig förnärande, derföre att valet icke träffat dem. Dessutom kommer man numera allt mer och mer till den före-

ställningen, att kyrkan och skolan icke äro så oskiljaktigt förenade, att de behöfva samma person för vårdande af sina angelägenheter eller måste stå under samma ordförande. Man har gjort den invändningen mot förändringen, att pastor ej lika väl som hvar och en annan har rätt att afsäga sig förtroendet, i fall valet faller på honom. Deruti har man onekligen rätt, men å andra sidan hyser jag dock så stort förtroende för presterskapet, att jag tror, det pastor, i fall han blir vald, af kärlek till sin församling och af nit för skolan, heldre emottager ett sådant förtroende än han skjuter det ifrån sig, derföre att han icke längre är själfskrifven till ordförandeplatsen.

Då jag hyser dessa åsigtter, kan jag icke annat än godkänna Utskottets motiv för förändringen, på samma gång jag måste beklaga, att Utskottet så illa och bakvänt formulerat sitt förslag, ty i de ordalag Utskottet begagnat, ligger nära nog ett hån emot det som egentligen skulle bifallas. Jag tror således, att man väl kan ingå på hufvudtanken i Utskottets förslag, men icke på redaktionen deraf. Långt lyckligare än Utskottet anser jag då Herr Hasselrot hafva varit, hvilkens uti reservationen framställda förslag jag tror lättast skulle kunna bifallas. Det enda man i detta förslag kan, enligt min åsigt, hafva att anmärka, är, att han i en punkt borttagit den obligatoriska skyldigheten för pastor att emottaga kallelsen att bestrida ordförandeskapet i skolrådet, men då, såsom nyss nämdes, jag hyser det förtroende för presterskapet, att dylikt icke kommer att inträffa, kan denna anmärkning icke utgöra skäl för mig att förkasta förslaget.

En aktad talare, sjelf prestman, har hemställt, det vi måtte antaga Första Kammarens beslut i ämnet, gående derpå ut, att domkapitlet skulle erhålla magt att förordna ordförande i skolstyrelsen, och han har motiverat sitt förslag bland annat dermed, att folkskolan, enligt Kammarens beslut, då frågan härom förevar, redan är ställd under stiftsstyrelsens kontroll, och jag kan ej finna att i hvilket fall som helst stiftsstyrelsen upphör att vara högsta myndigheten. Äfven med det amendement till Första Kammarens beslut Herr Lithner gjort, hvilket, om jag rätt uppfattade detsamma, åsyftade att, jemte skolinspektören, äfven församlingen skulle ega rätt föreslå annan man till ordförande än pastor, d. v. s. taga initiativet till hans afskiljande från denna befattning, kan jag icke biträda Första Kammarens förslag, ty jag hemställer, om det icke skulle vara mera förnärmande för pastor att på detta sätt blifva afskedad, än om, vid ett inom församlingen förrättadt val, de flesta rösterna icke falla på honom utan på en annan af församlingens medlemmar. I förra fallet anser jag honom lida ett verkligt nederlag, men i det sednare icke.

Med föranledande af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, anhåller jag om framställande af proposition på Herr Hasselrots reservation.

Herr Ribbing: Betraktar man denna fråga i allmänhet, så är det icke obekant, hvilka svårigheter, som möta en fullt ändamålsenlig lösning af densamma; å ena sidan att på många orter män icke finnas, som ega nog specialbildning att kunna bekläda en dylik ordförandeplats, och å andra sidan, att presterne af flera skäl mången gång äro mindre lämplige dertill. Att afgöra hvilken af dessa svårigheter är den största och huru

desamma böra undvikas, derom vill jag nu icke utlåta mig, ty jag har härom för liten kännedom och erfarenhet. Men jag har begärt ordet egentligen för att framställa ett förslag, för den händelse att Kammaren icke rent af afslår både Utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna, för den händelse alltså att Kammaren vill en förändring af det nu gällande.

Det torde först tillåtas mig att med några ord bemöta åtskilligt af hvad här under diskussionen nu förekommit och just dermed motivera det förslag, jag går att afgifva.

Hvad först angår det af Herr Sven Hansson till hans motion gjorda tillägg om pastors valbarhet, så anser jag detsamma vara både otillräckligt och öfverflödigt, ty det förstås af sig sjelft, att om valet förrättas efter samma grunder som vid kommunalstämma, så är pastor valbar, och sådant behöfver således icke omtalas. Hvad vidare beträffar Herr Lithners förslag om antagande af Första Kammarens beslut i ämnet, så har jag deremot att göra samma anmärkning, som jag i min reservation redan framställt mot pluralitetens inom Utskottet förslag, nemligen att, så länge pastor är sjelfskrifven ordförande, det måste anses höra till hans tjensteåligganden att äfven sköta befattningen, och att det är något oerhördt att i ett lagbundet samhälle befria, d. v. s., i fall man här läser ordet rätt, *afsätta* en embetsman från en del af hans tjenstgöring, utan att han dertill på grund af dom och ransakning blifvit förklarad oduglig eller sjelf begärt befrielse derifrån. Antingen den dömande och afsättande myndigheten är församlingen eller domkapitlet, och om prest icke blifvit hörd öfver frågan, så är det ett våld, som upphäver den allmängiltiga regeln om lagens likhet för alla. Skall en prest kunna entledigas från sitt öfverinseende öfver skolorna, får han icke vara sjelfskrifven till en dylik befattning, utan blott vara tillförordnad att handhafva densamma; i sådant fall kan naturligtvis densamma myndighet, som gifvit förordnandet, återtaga detsamma. Jag ber hvar och en betänka, huru det skulle kännas, om något dylikt träffade någon af oss; om jag, utan att hafva begått något bevisadt fel i mitt lärarekall, genom en opinionsyttring, vare sig af studenterna eller af konsistorium, blefve entledigad från handhafvandet af en del af mitt embete; hvad skulle jag väl säga derom? Icke kunde jag väl vara belåten dermed? Det jag har emot Första Kammarens beslut är just, att det ej innehåller föreskrift, att presten får försvara sig, om han orättvisligen af en eller annan anledning anklagas. — Då kommer jag närmare till Herr Beronii förslag, som yrkar antagande af Herr Hasselrots reservation, blott att man med skäl mot denna har att anmärka att, enligt densamma, pastor väl har skyldighet att emottaga ordförandebefattningen, men icke eger rättighet att afsäga sig densamma. Detta har Herr Doktorn erkänt vara orätt; men han har förklarad sig hysa så stort förtroende till presterskapet, att dess medlemmar icke skola skjuta ifrån sig detta förtroende, i fall detsamma af församlingarne dem lemnas. Detta förtroende hyser jag ock, men just derföre att det är ett förtroende, vill jag icke att det skall i lag föreskrifvas såsom en obligatorisk skyldighet. Är det nu så, att Andra Kammarerna finner skäl till någon ändring i nu gällande stadgande, så vill jag derföre föreslå, att Kammarerna godkänner Herr Hasselrots förslag, men med utelämnande i sista momentet af or-

den: "och må ej kyrkoherde eller den hans embete förestår, då han till ordförande i skolrådet utsedd varder, ega att denna befattning sig afsäga, der han ej är öfver 60 år gammal." Då bibehålles allt annat, med uteslutande af obilligheten. I detta förslag ligger ock, att så väl ledamöter som ordförande i öfrigt väljas af församlingen, såsom Herr Wigardt yrkade, och deruti jag instämmer, men i förening med en garanti och form för prestens rätt och skyldighet att hafva uppsigt öfver religionsundervisningen, derigenom att, enligt fjerde punkten af Herr Hasselrots reservation, presten är sjelfskrifven ledamot i skolrådet. Sålunda kan jag icke annat förstå, än att Herr Hasselrots förslag sammanjemkar alla de olika meningar och åsigtter, som här blifvit uttalade, och att detsamma bör gifvas företräde framför Utskottets förslag, äfven med uteslutande ur detta af dess tredje moment. Detta företräde består just deri, att i Herr Hasselrots reservation finnes stadgadt, att presten är sjelfskrifven ledamot i denna styrelse, och detta anser jag af anförda skäl vara ganska riktigt. Jag tager mig således friheten framställa detta såsom ett förmedlingsförslag, så vida icke Kammaren heldre afslår så väl Utskottets hemställan, som de i ämnet väckta motionerna.

Herr Leffler: Då flere föregående talare, såsom det synes, på goda grunder, visat olämpligheten af så väl Utskottets förslag som det af Första Kammaren fattade beslutet, äfvensom ock, till viss del, af Herr Hasselrots reservation, så anser jag rådligast vara att afslå Utlåtandet, då det är sannolikt, att vi vid denna riksdag icke kunna komma till något lyckligt resultat i ämnet. Jag gör detta, icke derföre att jag hyser den åsigt, att saken bör undertryckas; tvärtom anser jag en förändring af behovet påkallad, men jag tror att, såsom saken nu står, frågan bör afslås, men att den bör upptagas vid nästa riksdag, då, med ledning af den diskussion, som nu egt rum, ett lämpligt förslag torde lättare än nu kunna för Representationen framläggas. Jag yrkar alltså afslag å Utlåtandet.

Herr *Wallén* instämde med Herr Leffler.

Herr Svensén: Vid öfvervägande af innehållet af alla de förslag, som här under diskussionen förekommit, har jag ansett mig böra tillstyrka antagandet af Herr Ribbings förslag; och jag tager mig friheten att jemväl föreslå en återremiss af frågan till Lag-Utskottet, för att få meningarne sammanjemkade, då jag tror att Utskottet icke har för närvarande mera att göra, än att det väl kan medhinna detta arbete. Det sorgligaste af allt vore, om vi började med det lappuingssystem, som skulle blifva följden af Herr Wigardts förslag, ty derigenom blefve författningen ännu sämre än den nu är. Jag hemställer derföre till alla dem, som yrkat någon förändring i stadgandet, men hysa olika meningar om sättet för dess verkställande, att de alla måtte förena sig om antagande af Herr Ribbings förslag.

Herr Rosenberg: Jag borde kanske icke upptaga tiden, då så mycket redan blifvit i frågan yttradt, men då meningarne synas vara särdeles mycket delade, har jag trott mig böra tillråda Kammaren att för närvarande ingenting vidgöra för den åsyftade förändringen. Jag tror

nemligen icke, att Första Kammarens beslut tillfredsställer någon, ty i likhet med flere föregående talare anser jag, att det icke innehåller mer än hvad vi redan hafva, ty konsistorium kan nemligen lika väl förordna en prestman att vara ordförande i en sockens skolstyrelse, som det kan förordna honom att vara vice pastor i församlingen, och således är med detta förslag intet vunnet. Antaga vi åter Herr Hasselrots förslag, så dör frågan af sig sjelf, då vi stå ensamme om detta förslag, med hvilket jag dessutom, beträffande den deri förekommande bestämmelsen "att kyrkoherden icke må, då han till ordförande i skolrådet utsedd varder, ega att denna befattning sig afsäga", icke är rätt nöjd. Om man nemligen antager, att han utses till ordförande i alla de socknar, som höra till pastoratet, förutsatt att detta består af flere sådana, så skulle han icke hafva rättighet att afsäga sig dessa förtroendeuppdrag, ehuru han, enligt författningarne, icke kan väljas i någon annan socken, än der han sjelf är kyrkoskrifven.

Jag är icke den, som väntar mig så stora fördelar af förändringen, som man här tror sig erhålla, icke heller är jag bland deras antal, som deraf vänta de faror åtskillige talare förespått, ty jag har sett både nitiska prester och försumlige prester, men det hufvudsakligaste härvid beror väl ändock alltid på församlingen. Ändringen är möjligen behöfzig, men må man då göra den, så att den medför någon verklig nytta, d. v. s. att församlingen genom rent val må få tillsätta ordföranden i sitt skolråd. För att vinna ett sådant mål yrkar jag återremiss af Utlåtandet, på det Utskottet må blifva satt i tillfälle att försöka att, i anledning af Första Kammarens beslut och återremissen härifrån, få fram ett beslut, som bättre kan tillfredsställa alla billiga anspråk, än de som hittills blifvit från flera håll framlagda.

Herr Bovin: Då frågan redan blifvit temligen långvarigt diskuterad, så kan jag icke behöfva annat än i största korthet redogöra för min åsigt härom, och jag får således gifva till känn, att, då jag reserverat mig mot Utlåtandet, detta icke skett mot den deruti uttalade grundsatsen, utan mot redaktionen af förslaget, hvilket jag önskat formuleradt i närmaste likhet med Herr Hasselrots förslag. Medan jag har ordet, begagnar jag tillfället att förklara, det jag icke har något att anmärka mot den förändring i redaktionen af sistnämnda förslag, som Herr Ribbing påyrkat.

Herr Sven Hansson: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, det jag afstår från mitt förslag och förenar mig uti Herr Ribbings, som, ifall det vinner Kammarens bifall, troligen har den bästa utsigten att gå igenom. Vidare torde det tillåtas mig att mot en föregående talare, som påstod att pastor, derföre att han uppbär lön af församlingen såsom själasörjare, äfven bör fortfarande vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet, anmärka, det detta synes mig vara en ganska vådlig grundsats, och att det, enligt min åsigt, är att uppföra skolans väl för en så ringa fördel, som att pastor skulle hafva något förminskadt arbete, för att oakortadt kunna uppbära fulla lönen för tjensten. Beträffande Herr Ribbings anmärkning, att det af mig sednast föreslagna tillägget om församlingens tienstgörande prestmäns valbarhet vore både otillräckligt och

överflödigt, så kan jag icke gå in på denna hans åsigt, ty nog kan det inträffa, att prestmän finnas, som icke äro valbare till ledamöter i kommunalnämnden.

Herr Hesse: Af mina kommittenter har jag erhållit uppdrag att söka utverka ändring utaf ifrågavarande stadgande i den syftning, att pastor icke vidare må vara själfskrifven ordförande i skolrådet. Jag måste dock för egen del erkänna, det jag anser pastors närvaro i skolrådet vara ej blott önskvärd utan äfven nödvändig; jag har visserligen erfarenhet deraf, att pastorer på flera ställen icke kunnat uppfylla hvad man i detta afseende af dem fördrat, derföre att krafterna icke räckt till för öfriga, pastoralvården tillhörande, göromål, men skolan har blifvit lidande härpå. Pastor saknas icke heller exempel derpå, att pastor visat en beklaglig likgiltighet för denna så viktiga angelägenhet, och derföre önskar jag ändring i nu gällande stadganden härom. Jag har dock icke kunnat instämman uti hvarken Utskottets förslag eller Herr Hasselrots reservation, icke heller kan jag gilla Första Kammarens beslut, antingen sådant det ursprungligen är, eller med den modifikation här blifvit detsamma tilldeladt, utan har jag föreställt mig att fjerde momentet af den ifrågavarande §:n kunde erhålla följande lydelse: "Till ledamöter i skolrådet eger församlingen i kyrkostämman utse män, som för nit om skolväsendet kände äro. I skolrådet vare dock kyrkoherden eller den hans embete förestår alltid själfskrifven ledamot. Ordförande i skolrådet utses af detsamma inom dess ledamöter". Om detta stadgas, så är det klart, att, i fall presten är lämplig till ordförande, så blir han det ock. Han finnes emellertid alltid i skolrådet och bär ansvaret för undervisningens allvarliga bedrifvande samt dess jemna och oafbrutna gång, och detta ansvar vill jag icke aflyfta från presterskapet. Jag hemställer alltså, att Utskottets förslag måtte ogillas, och att, om mitt förslag icke lyckas vinna Kammarens omedelbara bifall, ärendet då måtte till Utskottet återremitteras. Måhända hinner man vid denna riksdag icke med ärendets förnyade handläggning, och ifall detta är den allmänna åsigten, så är det bäst att så godt först som sist afslå Utskottets ifrågavarande Utlåtande.

Herr *Johannes Andersson* instämde med Herr Hesse.

Herr A. von Proschwitz: Man har här framställt saken så, som skulle presterne icke visa tillräckligt nit vid skötandet af skolans ärenden, men jag frågar, i fall bristande värme för denna viktiga angelägenhet skulle der och hvar förspörjas, huruvida detta i stället icke utvisar felande nit hos församlingens ledamöter, som kunna invälja intresserade personer i skolrådet, hvilka kunna genomdrifva gagneliga beslut, då de äro 4 à 5 stycken, under det pastorn blott har en röst. Församlingen har således magten i sina händer, och enligt min åsigt betyder det icke så mycket, om ordföranden är en nitisk man, blott ledamöterna äro intresserade för sin sak. Den församling jag tillhör har, åtminstone i afseende på en nitfull ordförande i skolstyrelsen, icke blifvit stjuvfmoderligt behandlad, ty pastor anmälde sin åsigt att icke tillräckliga skolhus funnos, och genast blef församlingen af konsistorium ålagd att bygga ett sådant. Således ser man, att desse ordförande kunna vidtaga åtgärder till skolans upphjelpande, äfven mot för-

samlingens vilja. Hvad angår förslaget att pastor skall kunna väljas till ordförande i skolrådet utan att kunna afsäga sig dessa befattningar, så måste jag protestera häremot, ty det finnes inom mitt kommittenskap 6 skilda församlingar, som ej hafva prest boende inom sig, och dessa blifva betagna möjlighet att få pastor till ordförande, om valet skall ske vid kyrkostämman, hvarföre jag fortfarande yrkar afslag å Betänkandet.

Herr Otterström: Det borde vara mig särdeles angenämt att höra, det så många önska bibehålla presterne såsom sjelfskrifne deltagare i skolrådet, om icke såsom ordförande, dock såsom ledamöter, och jag borde kanske derföre biträda dem, som önska antagande af Herr Hasselrots reservation, men här är ju egentligen fråga om afskaffande af presterne sjelfskrifvenhet, och då vet jag samnerligen icke hvad man vinner dermed, att man bibehåller presterne såsom sjelfskrifne ledamöter, men borttager deras sjelfskrifvenhet såsom ordförande. Man måtte göra sig högst besynnerliga föreställningar om magten och myndigheten hos en ordförande i skolstyrelserna, ty annars kan jag icke begripa, hvarifrån denna välvilja att bibehålla presterne såsom ledamöter i dessa styrelser kan komma, under det man med all magt vill hafva dem utestängde från ordförandeskapet. För egen del får jag bekänna, att jag såsom ordförande i skolrådet icke ansett mig sjelf ega annan eller vidsträcktare magt och myndighet än hvar och en annan af skolrådets ledamöter; icke heller har jag funnit någon annan tillmäta mig någon större betydighet i detta hänseende, än den jag verkligen egt. Blott det har jag märkt, att jag i egenkap af ordförande haft särskilda skyldigheter i att uträtta åtskilliga ekonomiska bestyr, hvarifrån ledamöterna varit befriade, men några större rättigheter, än som tillkommit kyrkorådets ledamöter i allmänhet, har jag aldrig kunnat på ringaste sätt förmärka. Sitter nu en prest såsom sjelfskrifven ledamot i skolrådet och vill taga sig någon magt, så gör han det lika väl antingen han är ledamot eller ordförande, och jag begriper således icke hvad man skulle vinna med en förändring, om sjelfskrifvenheten bibehålles i ena eller andra fallet. Beshuta vi nu vid denna riksdag, att presten skall vara sjelfskrifven såsom ledamot, så kan det hända, att man vid nästa riksdag yrkar sjelfskrifvenhetens afskaffande helt och hållet, om man under tiden funnit någon prest, hvilken såsom sjelfskrifven gått för långt eller vunnit alltför stort inflytande; och då jag för min del finner sjelfskrifvenheten olämplig, så i ena som andra fallet, så väl för ledamoten som för ordöranden, samt då jag tror, att en betydlig förbättring till församlingarnes fördel skulle ega rum, i fall nu gällande stadgande upphäfves, så får jag ur detsamma yrka borttagande af allt, som går ut på att låta presterskapets sjelfskrifvenhet i detta hänseende under den ena eller andra formen kvarstå.

Herr Medin: Hvilket beslut man än må fatta, lärer detsamma icke kunna vid denna riksdag föranleda till någon påföljd, då känt är, att Första Kammaren stadnat i en särskild mening, hvilken icke här mötts af några sympathier. Skulle Kammaren besluta återremiss, på sätt Herr Rosenberg yrkat, fruktar jag, att frågan icke återkommer vid denna riksdag utan, såsom vid dylika fall vanligen plägar tillgå i Lag-Utskottet, blir

hvilande till den nästa. Deremot anser jag, att det vore lämpligare att antaga Herr Hasselrots reservation med det amendement, Herr Ribbing framställt. I allmänhet får man väl icke anse annat, än att pastor i församlingen borde vara skickligast att fungera såsom ordförande i skolstyrelsen. Erfarenheten har, tyvärr, dock visat, att detta ingalunda är fallet i *alla* församlingar. Atminstone känner jag en och annan församling, der pastor icke varit passande till ledamot i skolrådet, mycket mindre till dess ordförande. Men för det fall, att pastor icke ådagalägger det intresse för skolväsendets ordnande och förbättring, som ovilkorligen bör egnas åt denna viktiga angelägenhet, bör församlingen ega rätt att tillbörligen bevaka sitt intresse i detta fall. Detta ändamål synes mig blifva tillgodosedt genom det nämnda förslaget, och jag får derföre för min del yrka bifall till Herr Hasselrots reservation med det af Herr Ribbing dervid togade amendement.

Herr *Sandstedt* förenade sig med Herr *Medin*.

Herr *Lithner*: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att, då det af mig framlagda förslag till beslut icke synes hafva tillvunnit sig något egentligt understöd, jag vill afstå derifrån och i stället yrka afslag å Betänkandet i sin helhet på de skäl, som Herr *Leffler* anfört.

Herr *Carl Ifvarsson*: Jag har endast velat nämna, att jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss, och detta på de skäl, som Herr *Otterström* anfört båda de gånger han haft ordet. Det kan visserligen sägas, att en återremiss icke tjenar till något, men ett sådant beslut är dock icke sämre än ett rent afslag. Man har då atminstone hoppet kvar, att frågan vid denna riksdag *kan* vinna en ändamålsenlig lösning.

Öfverläggningen var slutad. Herr *Talmannen* framställde, efter att hafva redogjort för de olika yrkandena, de deraf föranledda propositioner, hvilka alla besvarades med blandade ja och nej, under det att votering tillika äskades. Med anledning häraf och då äfven i fråga om kontrapositionen skiljaktighet yppades och omröstning fordrades, blef, efter fattadt beslut att mot-propositionen borde ställas endera på afslag eller på återförvisning, nu först uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Lag-Utskottets Utlåtande N:o 69, antager deras mening, som yrkat afslag å berörda Utlåtande,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är till kontraposition i nämnda hufvudvotering antagen deras mening, som yrkat Utlåtandets återförvisande till Lag-Utskottet.

Vid sedlarnes öppnande funnos 74 ja mot 59 nej, hvadan Kammaren till kontraposition för hufvudvoteringen antagit afslag å Utlåtandet.

Den slutliga voteringen anställdes härefter enligt nedanstående af Kammaren godkända proposition:

Den, som vid fattande af beslut öfver Lag-Utskottets Utlåtande N:o 69 biträder det förslag, som blifvit franlagdt i Herr Hasselrots vid nämnda Utlåtande fogade reservation, dock med den förändring deri att sista meningen i samma förslags 6:te moment, från och med orden: "och må ej kyrkoherde" till och med orden: "sextio år gammal", ur förslaget uteslutes,
röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är, med afslag å de i ämnet väckta motionerna, jemväl sjelfva Utskottets Utlåtande afslaget.

och utföll med 66 ja mot 70 nej, hvadan Kammarerna beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

§ 12.

Föredrogos och biföllos Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 70, i anledning af väckt motion om rätt för delar af en kommun att i afseende på såväl fattigvård som skolvård bilda särskilda kretsar för sig samt om bidrag af landstingsmedel till uppförande af arbetsbus;

N:o 71, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 57, angående förändrad lydelse af vittneseden.

§ 13.

Förekom till behandling Lag-Utskottets Memorial N:o 72, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 63, angående väckt förslag om afkortning i kronoräkenskaperna af vissa slag af böter, när tillgång till deras gäldande saknas.

Utskottets anmälan lades till handlingarne.

§ 14.

Föredrogs änyo Andra Kammarernas Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 41, i anledning af Kammarernas återremiss af en del af Utskottets Utlåtande N:o 16 angående motioner om ändring i Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 rörande allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster.

Härvid yttrade

Herr Bergström: Utskottet har endast så att säga nödtvunget afgifvit detta förslag. Då frågan förra gången förevar till behandling, blef efter mitt förmenande nöjaktigt ådagalagdt, att motionärens ifrågavarande yrkande icke kunde godkännas, utan att man trädde rättvisans grundsatser för nära. Jag vågar fördenskull yrka afslag å Utskottets här gjorda framställning, hvaremot jag i Utskottet anmält reservation.

Herr Jan Erik Johansson: Ehuru jag är mycket tacksam därför, att Utskottet behagat medgifva rigtigheten af den princip, jag uttalat i min motion, att rättvisa och billighet fordra, det presterskapet och församlingarne till hälften hvardera vidkännas kostnaderna för uppbörderna af prester-

presterskapets löner, kan jag likväl icke godkänna det resultat, hvartill Utskottet, med denna uppfattning af min motion, kommit i denna fråga, eller att *hela* kostnaden skulle kunna betäckas med *endast två* procent af de uppburna medlen. Att någon eller några personer inom församlingen skulle kunna mot en så ringa provision åtaga sig besväret med och ansvaret för tvenne utdebiteringar och uppbörder om året, hvilket enligt 1862 års oförändrade författning ovilkorligen måste ske, emedan hvad som vid regleringarne blifvit bestämdt att utbetalas i kontanta medel skall aflennas i Oktober och det, som skall betalas efter markegångsberäkning, i Mars månad — detta anser jag icke vara möjligt och det har icke heller varit min mening. Jag har antagit, att uppbörds-kostnaden skulle uppgå till minst *fyra* procent och att det då vore rättvist, att två procent finge afräknas å de uppburna medlen och två procent eller halftva kostnaden bestridas af församlingen. Vi veta, att för uppbörden af folkskole- och fattigvårdsafgifterna, som verkställas af vederbörande härads-skrifvare och kronofogdar, dessa beräkna sig till godo tre procent i uppbördsprovision, ehuru uppbörden i detta fall sker endast en gång på året samt i sammanhang med Kronans uppbörd och dertill förvättas af personer, som af Staten erhålla särskild lön. Vi veta ock, att under löne-regleringarne något afseende icke blifvit fästadt vid det besvär, som församlingarne genom uppbörden blifvit ålagdt och hvilket, förut tillhörande presterskapet, för detsamma varit förenadt med mycket bråk och stora kostnader. Icke heller har vid dessa löne-regleringar någon afräkning i lönebeloppet därför skett, utan hafva tvärtom lönerna till ganska stora belopp blifvit utan församlingarnes bifall förhöjda, utöfver hvad församlingarne förut erlagt. Härmed har ock presterskapet, åtminstone på de flesta ställen, varit fullt belåtet, hvilket jag äfven sökte visa förra gången, då denna fråga förevar inom Kammaren. Derför vågar jag vidhålla mitt förra yrkande om två procent afräkning å de af församlingarne erlagda och genom församlingarnes försorg uppburna medel. Jag hoppas att Kammaren inser rättvisan och billigheten deruti samt att Utskottets missuppfattning af frågan måtte af Kammaren så förändras, att 11 § 1 mom. i Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 erhåller följande lydelse: "*För uppbörden af församlingens afgifter till presterskapet eger den utse en eller flera personer, hvilka upptaga och under församlingens gemensamma ansvar till presterskapet aflenna och redovisa dessa afgifter; och må härvid församlingen, såsom ersättning för uppbörden afdraga två procent af de uppburna medlen, hvaremot församlingen vidkännes den uppbörds-kostnad, som derutöfrer erfodras.*"

Herr Jan Andersson: I likhet med motionären och på de skäl, han nu närmare utvecklade, anser jag det, för min del, vara lika rättvist som billigt, att församlingen, såsom ersättning för uppbörden af dess afgifter till presterskapet, må ega att afdraga två procent af de uppburna medlen i stället för en procent, såsom Utskottet föreslagit. Ett sådant beslut öfverensstämmer derjemte med den princip Utskottet förklarar sig hylla, — och om hvars riktighet äfven jag är öfvertygad, — att presterskapet och församlingarne böra till hälften vardera vidkännas omkostnaderna för uppbörden af presterskapets löner, enär, på sätt motionären visat, dessa torde uppgå

till minst fyra procent. Jag biträder fördenskull motionärens yrkande, att Utskottets förslag må antagas med en förändring i den syftning han angifvit.

Vidare anfördes ej. De propositioner, dem Herr Talmannen i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena framställde, besvarades med ja och nej, hvarjemte äskades votering. Vid framställandet af förslag till voteringsproposition begärdes äfven om kontrapositionen votering. För densammas bestämmande företogs alltså först omröstning enligt följande proposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 41 antager afslag å hvad Utskottet i samma Utlåtande hemställt,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, ställes kontrapositionen på bifall till Utskottets hemställdan i öfrigt, men med den förändring, att uppbördsersättningen skall utgå med två i stället för med en procent;

och utföll denna omröstning med 37 ja mot 60 nej, hvarefter hufvudvoteringen anställdes efter denna, af Kammararen godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott (N:o 2) hemställt i sitt Utlåtande N:o 41,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställdan i öfrigt bifallen, men med den förändring, att den uppbördsersättning, hvarom i Utlåtandet nämnes, skall utgå med två i stället för med en procent.

Omröstningen visade, att 24 ledamöter röstade ja och 54 nej, i följd hvaraf Kammarens beslut utföllt enligt nej-propositionen.

Herr *Harald Ericsson* anmälde, att han icke deltagit i detta beslut, mot hvilket reservationer anmälades af Herrar *Ahlgren, Rosenberg, A. von Proschwitz, Reutererona, Benedicks, Sjöberg, Bergman, Leffler* och *Ola Nilsson*.

§ 15.

Till bordläggning första gången anmälades följande inkomna Betänkanden, nemligen:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 14,

Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 1 samt Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 4;

hvilket sistnämnda Utlåtande, enligt Kammarens derom nu meddelade beslut, skulle å dagordningen uppföras näst efter Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 23.

§ 16.

Upplästes och godkändes följande förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

Af Särskilda Utskottet för folkskolelärare-seminariernas ombildning:

N:o 39, angående infordrande af landstingens underdåniga yttranden i fråga om inspektionen öfver folkskolorna.

Af Riksdagens Kansli:

N:o 43, angående val af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret, och

N:o 44, angående val af Fullmäktige i Riksbanken;

äfvensom Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens förordnanden:

N:o 45, för Fullmäktige i Riksgälds-kontoret; och

N:o 46, för Fullmäktige i Riksbanken.

Sammanträdet afslöts kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fiden

H. Husberg.

Måndagen den 6 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes dels protokollet för den 27 nästlidne April, dels protokollsutdrag angående Kammarrens vid sammanträdet den 4 uti denna månad fattade beslut.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Fabrikören Herr *C. J. Kjellman* aflemnat polett såsom riksdagsombud för Vestbo härads valdistrikt af Jönköpings län; och blef Herr Kjellman, som nu tillstädeskommit, helsad af Herr Talmannen å Kammarrens vägnar samt intog derefter sin plats bland Kammarrens ledamöter.

§ 3.

Herr *Eric Andersson*, hvilken af sjukdom varit förhindrad att under Kammarrens sednaste sammanträden tillstädesvara, hade låtit anmäla, det han af enahanda orsak fortfarande vore urståndsatt att i Kammarrens förhandlingar deltaga.

§ 4.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 22, angående tullbestämmelserna för artiklarne bränvin och sprit samt ättika.